

УДК 37.011(73)

DOI: 10.24144/2524-0609.2019.45.130-134

Мигалина Зоряна Іванівна

аспірант

кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

zoryana.myhalyna@uzhnu.edu.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8003-9260>

ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ США В КОНТЕКСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Мета статті – розкрити особливості вирішення освітніх проблем дітей-мігрантів в США, що передбачає такі завдання: охарактеризувати освітні проблеми дітей-мігрантів; проаналізувати діяльність державних і недержавних структур у вирішенні освітніх проблем; обґрунтувати роль полікультурної освіти в навчанні дітей-мігрантів. Методи дослідження: аналіз наукової літератури, нормативних актів з проблеми дослідження для обґрунтування сутності основних понять, виявлення сучасного стану дослідження проблеми, формулювання вихідних положень та висновків; аналіз навчальних програм для виявлення особливостей підготовки вчителя до роботи з дітьми-мігрантами. В статті розглядаються питання вирішення освітніх проблем дітей мігрантів в США. Наголошується, що США, як багатонаціональна країна, яка традиційно вважається країною мігрантів має значний досвід у вирішенні проблем цієї категорії населення, тому метою дослідження було вивчення досвіду США. Значна увага звертається на освітні проблеми. Підкреслюється важливе значення полікультурної освіти у вирішенні проблем навчання дітей етнічних меншин, мігрантів, яка є компонентом загальної освіти й спрямована на краще розуміння інших культур, сприяння встановленню позитивних відносин та взаєморозуміння між представниками різних культур. Аналізується діяльність Центрів координації освітніх програм для дітей-мігрантів. В дослідженні використані в основному теоретичні методи.

Ключові слова: культурне різноманіття; діти-мігранти; полікультурна освіта; наукові дослідження; освітні програми для мігрантів; США.

Вступ. Міграційні процеси набули з другої половини ХХ ст. глобальних масштабів, охопивши всі континенти планети, соціальні верстви і групи суспільства, різні сфери суспільної життєдіяльності. Міграція стала одним з головних чинників соціального перетворення і розвитку в усіх регіонах світу. Як наслідок, різко зросла соціально-психологічна напруженість, особливо в сфері міжетнічних відносин. Зауважимо, що серед мігрантів значна частина неповнолітніх, у яких виникає багато проблем, пов'язаних з міграцією, зокрема освітніх. Що стосується України, тут більш відчутною є внутрішня міграція, як результат воєнних дій на сході країни.

Країною мігрантів традиційно вважаються Сполучені Штати Америки, тому саме в цій країні накопичено значний досвід роботи з мігрантами, окремі ідеї якого можуть бути використані в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми міграційних процесів досить інтенсивно досліджуються вченими США (Дж. Бенкс, В. Менган, С. Морсі, С. Ніето, В. Паркер, К. Слітер, П. Хаммер та інші). Значна частина досліджень присвячена освітнім проблемам дітей-мігрантів. Серед них: проблеми адаптації, соціально-педагогічного супроводу, полікультурної освіти, білінгвального навчання.

Мета статті – розкрити особливості вирішення освітніх проблем дітей-мігрантів в США, що передбачає такі завдання: охарактеризувати освітні проблеми дітей-мігрантів; проаналізувати діяльність державних і недержавних структур у вирішенні освітніх проблем; обґрунтувати роль полікультурної освіти в навчанні дітей-мігрантів.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, нормативних актів з проблеми дослідження для обґрунтування сутності основних понять, виявлення сучасного стану дослідження проблеми, формулювання вихідних положень та висновків; аналіз навчальних програм для виявлення особливостей підготовки вчителя до роботи з дітьми-мігрантами.

Виклад основного матеріалу. Проблема підтримки дітей-мігрантів стає все більш актуальною у зв'язку з тим, що в 90-і роки число мігрантів у США потроїлося в порівнянні з 50-ми роками, при цьому кількість вихідців з Латинської й Центральної Америки, Азії досягла 80%. Процес міграції продовжується, проте, зауважимо, що а сьогоднішній день значна частина мігрантів прибуває з країн Східної Європи.

Слід відзначити, що в Америці створені інфраструктури різних рівнів, діють інструкції, спрямовані на дотримання принципів рівності й справедливості у відношенні всього населення й особливо тих, хто перебуває в маргінальному, пригнобленому положенні, що, зокрема, стосується мігрантів та їх дітей (Jacoby, 2004; Walqui, 2000).

Підприємства, різні організації та установи, навчальні заклади включили у свої статuti й хартиї принцип полікультурності, що виключає дискримінаційний підхід при прийомі на роботу (або навчання) людей різних рас, національностей, етнічного походження, класової, мовної, вікової приналежності. При цьому важливою індивідуально-професійною характеристикою будь-якого фахівця, яка враховується при прийомі на роботу, є вміння працювати з різними в культурному відношенні людьми, прояв до них поваги, чуйності.

Тривалий час в країні спостерігається й великий підйом суспільної активності стосовно мігрантів. Асоціація «Добровільна допомога школі» нараховує більше одного мільйона членів, які працюють у якості керівників гуртків, репетиторів, помічників учителів, тренерів спортивних секцій і т.д. Чимало фірм представляють співробітникам, що працюють із дітьми, двотижневу оплачувану відпустку. Згідно зі статистикою, близько 35% усіх американських родин систематично щороку роблять добровільні внески на програми підтримки дітей і молоді та допомогу школі.

Широкого розмаху набув рух добровольців до-

помогти громаді, який координується національною організацією волонтерів. Добровольців можна побачити в лікарнях, будинках для людей похилого віку, у центрах навчання дорослих, організаціях, які працюють з мігрантами і т.д.

Особлива роль у підтримці й захисті дітей-мігрантів надається громадам і родині та їх інтеграції щодо проблем, пов'язаних з міграцією, етнічною й національною конфронтацією й положенням меншин.

Уряд США заохочує (а нерідко й субсидіює) проведення різних свят, пов'язаних з літературними, музичними й культурними етнічними традиціями. З кінця 60-х років зростає кількість офіційно визнаних свят і пам'ятних дат етнічних меншостей і груп. Наприклад, день народження Мартина Лютера Кінга за рішенням Конгресу США став загальнонаціональним святом і неробочим днем. Згідно з рішенням Конгресу й уряду США відзначаються дні пам'яті видатних представників багатьох етнічних груп, випускаються марки, присвячені їм. У багатьох містах США відзначаються етнічні дати, наприклад, ірландці, проводять барвисті ходи й паради в День Святого Патріка, пуерторіканці – День Лареса. Щорічно в США проходять тижні, присвячені культурі, традиціям афро-американського й іспано-мовного населення.

Керівництво штату Огайо кожного літа субсидіює пересувний ярмарок здоров'я, що представляє собою лікарню, укомплектовану добровольцями й кваліфікованими професіоналами, які надають медичну допомогу мігрантам. Медичне обслуговування включає імунізацію, протезування, дослідження органів травлення, аналізи крові, вимірювання тиску та ін. Протягом тривалого часу в цьому штаті здійснюються різноманітні соціальні й освітні заходи, включаючи змагання талантів, благодійні сніданки, академічні форуми, танці, пікніки. Одночасно в програмі передбачається проведення семінарів, дискусій з вивчення студентами-мігрантами відмінностей між культурами, висвітлення соціальних і політичних проблем суспільства.

Штат Пенсільванія забезпечує літній відпочинок дітям-мігрантам з Мексики, Флориди, Техасу й Пуерто-Ріко. Викладачі розробляють інтегровану місцеву програму для мігрантів, у якій передбачені знайомство, спільне дозвілля, ігри, свята для мігрантів з різних штатів.

Штат Техас із 1992 р. впровадив у практику проєкт інтелектуальних ресурсів, технології якого засновані на трансляції адаптивних програм для дітей-мігрантів по телебаченню. Студенти, школярі взаємодіють із викладачем через спеціальну безкоштовну телефонну лінію протягом телевізійної програми.

Слід підкреслити, що науковим дослідженням різних аспектів освітніх проблемам дітей-мігрантів надається особлива увага. Зокрема, питання захисту й забезпечення освітніх прав дітей-мігрантів розглядаються в працях багатьох американських учених.

С.Морсі в роботі «Відповідальність за безпритульних нелегальних мігрантів» описує особливості освіти для дітей мігрантів. Значну увагу автор приділяє розробці універсальних програм на принципах соціальної рівності освітніх послуг. У технології спеціальної підтримки й захисту С.Морсі пропонує конкретні заходи й способи забезпечення рівності й повноцінності дітей. В інших працях С.Морсі разом з П.Хаммер висвітлюють процес соціальної нерівності дітей мігрантів на прикладі учнівської молоді, що навчається в коледжах США. Для того щоб стати студентом і вчитися в коледжі, мігрантам-студентам

необхідно: 1) успішно закінчити школу, пройшовши необхідну підготовку; 2) подати документи й здати відповідні іспити; 3) здобути стипендію або знайти фонд, який готовий оплатити їхнє навчання; 4) удосконалювати свої знання під час навчання. Навчання учня-мігранта ускладнюється частими переїздами, бідністю, прогалинами в шкільній освіті, мовним бар'єром. Студенти також зустрічаються із соціальним інституційним бар'єром через етнічні відмінності й суспільну ізоляцію. Незважаючи на ці перешкоди, деякі з них досить успішно навчаються у коледжах, університетах й закінчують їх. У дослідженні представлені й проаналізовані проблеми студентів-мігрантів і ті заходи, які здійснюють навчальні заклади, щоб допомогти їм адаптуватися (Morse, Hammer, 1998).

У книзі «Найкращі програми для освіти дітей і молоді мексиканського походження» Х.Дс.Ромо розкрито мету освіти мігрантів, що реалізується в програмах «Лідерство й підтримка», «Заохочення фахівців», «Фонди й матеріальне забезпечення допомоги», «Моніторинг і еволюція міграції».

В роботі В. Менгана «Інструкційні стратегії для студентів-мігрантів» висвітлюються особливості освіти дітей фермерів, які часто змінюють місце проживання, обґрунтовуються наукові орієнтації для розробки інтеграційних програм етнічного й національного змісту освіти.

У представлених роботах учені виділяють важливі освітні завдання: розробку освітньої політики з урахуванням полікультурності; удосконалення змісту освіти, програм підготовки вчителів; установлення відносин між учасниками освітнього процесу на рівнях, при яких кожний школяр або студент незалежно від етнічного походження, кольору шкіри, розумових і фізичних властивостей, мовних, політичних і економічних відмінностей, мав би необхідні можливості для свого інтелектуального, соціального й психологічного розвитку.

Надзвичайно важливе значення у вирішенні освітніх проблем дітей мігрантів в США надається полікультурній освіті. Основною теорією полікультурної освіти (Дж. Бенкс, С. Ньето, К. Слітер) є ідея гармонійного поєднання етнічного і загальнонаціонального у розвитку особистості, при цьому заперечується повний сепаратизм (культурний плюралізм) і абсолютна інтеграція (теорія асиміляції). Концептуальною ідеєю багатокультурної освіти є «освітня рівність», тобто рівність в отриманні достойної освіти для всіх членів суспільства, незалежно від походження, кольору шкіри, релігії, мови (Banks, 2003; Nieto, 2000; Sleeter, 2001; Parker, 2002). Полікультурна освіта є компонентом загальної освіти й спрямована на краще розуміння інших культур, сприяння встановленню позитивних відносин та взаєморозуміння між представниками різних культур, вихованню в душі толерантності й віротерпимості. Її мета – створення умов для інтелектуального, соціального та особистісного зростання всіх учнів, максимальне розкриття їх потенціалу, усунення упереджень, расизму і фанатизму, зміна освіти так, щоб учні з різних культурних, етнічних, расових, соціальних, статевих, вікових груп мали рівні можливості для отримання освіти. Концепція конструктивного культурного плюралізму і полікультурної освіти впливає на розвиток нових програм шкільної підготовки. Конструктивний культурний плюралізм ставить проблеми збереження представниками національних меншин власної культури і підвищення їх соціального статусу шляхом інтеграції в основну культуру країни. При цьому педагоги повинні діяти таким чином, щоб не

змушувати учнів відмовлятися від власної культури, а також сприяти тому, щоб елементи культури етнічних меншин були відображені в основній культурі на рівні шкільних програм.

Аналіз досвіду шкільної освіти дітей мігрантів в США свідчить, що успішний освітній процес в інокультурному середовищі неможливий без відповідної підтримки учнів-мігрантів, що актуалізує проблему організації в шкільному середовищі психолого-педагогічного супроводу процесу адаптації підлітків-мігрантів, який є складною соціально-психологічною та педагогічною діяльністю, що охоплює весь освітній процес (навчання, виховання і розвиток), виступає єдиною психолого-педагогічною системою, що включає в себе об'єкт і суб'єкт, її цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний і оціночно-результативний компоненти. Це цілеспрямований, спланований і особливим чином організований навчально-виховний процес, спрямований на створення необхідних умов, що сприяють повноцінній самореалізації особистості та її інтеграції в соціумі. Це напрямок, де психологія та педагогіка інтегруються, виступаючи, як система дій, доповнюючи зусилля одна одної у вирішенні загальної задачі. Вирішення такого завдання також вимагає реалізації комплексного підходу на основі синтезу даних інших наук: культурології, етнології, релігієзнавства та соціології.

Організація роботи з мігрантами і створення умов для їх успішної інтеграції – це завдання, оптимальне вирішення якого можливе при спільних зусиллях широких верств громадськості та участі фахівців. Необхідний такий підхід до вирішення проблем адаптації дітей-мігрантів, що поєднує зусилля педагогів і шкільних психологів, адміністрації шкіл, департаментів освіти, соціальних, психологічних та інших служб. Розробка системи супроводу мігрантів з моменту прийняття рішення про еміграцію і протягом усього періоду соціокультурної, соціально-психологічної адаптації передбачає комплексний підхід, що включає науково-дослідні проекти в області кроскультурної психології, освітні програми, спрямовані на підготовку фахівців в галузі психології міграції, а також організацію практичної допомоги мігрантам (правовий та психологічний супровід, соціальна підтримка).

У процесі дослідження з'ясовано, що школи, де навчаються діти мігрантів, орієнтовані на полікультурну освіту, що передбачає: взаємодопомогу, підтримку учнів з сімей мігрантів; систему соціальної, психолого-педагогічної підтримки дітей мігрантів; двомовне навчання, при якому одна з мов – державна, інша – рідна мова учнів; спеціальні програми підготовки учнів з родин мігрантів до вступу у вищі навчальні заклади; полікультурну освіту вчителів і розвиток інновацій; організацію дозвілля на основі поваги до національних традицій і культурної ідентичності кожного з учнів; врахування соціального контексту родини, сімейних взаємовідносин.

Останнім часом в Америці діють три міграційні центри координації програми федеральної освіти. Для поліпшення їх діяльності виділяється щороку 1,5 мільйонів доларів США. Федеральні центри освіти мігрантів розробляють вимоги щодо підтримки всіх дітей, і зокрема, дітей-мігрантів. Вони передба-

чають:

- координацію й інтеграцію підтримки дітей-мігрантів;
- розвиток державних планів допомоги родинам-мігрантам з урахуванням регіональних особливостей;
- розробку й впровадження спеціальних програм для задоволення особливих запитів учнів-мігрантів і студентів;
- утвердження принципу координування й інтеграції послуг згідно з іншими штатами за принципом федерації;
- планування й утвердження міграційних програм раннього дитинства й двомовності.

Крім цього, центри освітніх міграційних програм вирішують такі завдання:

- виявляють контингент дітей-мігрантів і встановлюють їхні потреби;
- організовують різноманітні послуги (соціальні, освітні, медичні, правові та ін.) родинам-мігрантам і їх дітям;
- здійснюють пріоритетну допомогу дітям-мігрантам у двомовному освітньому середовищі й забезпеченні культурної ідентифікації;
- створюють центральні, електронні бази даних мігрантів і основних проблем, пов'язаних з їхньою інтеграцією в суспільство.

Таким чином, програми полікультурної освіти для дітей-мігрантів гарантують їм ті ж стандарти освіти, що й усім американським дітям, вони відрізняються ефективністю, високою якістю й різноманітністю педагогічних технологій.

Поряд із традиційними, існують безліч індивідуальних програм за інтересами (Magnet schools), які можна відвідувати після занять в основній школі. Апробовані й «чартерні школи» (Charter's school), що передбачають безкоштовне навчання за авторськими програмами. Є індивідуальні програми для учнів-мігрантів, названі «другим шансом» (Second Chance programs) для тих, кому важко вчитися.

Усі інноваційні програми спрямовані на надання підтримки мігрантам та іншим маргінальним дітям в адаптації до умов життя, що змінилися, розуміння навколишнього світу, усвідомлення й прийняття на себе відповідальності як дійсних громадян країни.

У США розробляється безліч етнічних програм як реакція на прояв «етнічного буму». Полікультурна освіта висунула і апробувала на практиці такі програми й проекти загальнонаціонального масштабу як «початковий старт», «двомовне навчання», «пошук талантів», «розв'язок конфліктів мирним шляхом», «підготовка учнів до життя у світі, що змінився», «освіта обдарованих дітей» і т.д.

Висновки. Отже, в сучасному американському суспільстві утвердилася ідея, що всі діти-мігранти мають право на освітні послуги, підтримку й допомогу в подоланні відставання в навчанні, культурного і мовного бар'єрів, проблем, зв'язаних зі здоров'ям. Проте слід відзначити, що з приходом до влади президента Д.Трампа ставлення до мігрантів в США стає менш позитивним і вирішенню їх проблем надається менше уваги. Подальшого дослідження вимагають шляхи використання американського досвіду роботи з дітьми-мігрантами в Україні.

Список використаної літератури

- Banks J.A., Banks C.A. *Multicultural Education. Issues and Perspectives*. New York: MacMillan, 2003. 480 p.
Education for Democracy: Contexts, Curricula, Assessments / Ed. by W. C. Parker. The Ohio State Univ.: Inf. Age Publ. Inc., 2002. 254 p.
 Jacoby T. *Reinventing the melting pot: The new immigrants and what it means to be American*. New York: Basic Books. 2004. 352 p.

- Morse S., Hammer P. *Migrant students attending college: Facilitating their success*. ERIC ® clearing house on Rural Education and small schools. Service No. EDO ^RC., 1998. 1 p.
- Nieto S. *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. New York: Longman, 2000. 480 p.
- Sleeter Ch. *Culture, difference and power*. New York: Teachers College Press, 2001.
- Walqui A. *Access and engagement: Program design and instructional approaches for immigrant students in secondary schools*. McHenry, IL, and Washington, DC: Delta Systems and Center for Applied Linguistics, 2000. 255 p.

References

- Banks, J.A., & Banks, C.A. (2003). *Multicultural Education. Issues and Perspectives*. New York: MacMillan.
- Jacoby, T. (2004). *Reinventing the melting pot: The new immigrants and what it means to be American*. New York: Basic Books.
- Morse S., & Hammer P. (1998). *Migrant students attending college: Facilitating their success*. ERIC ® clearing house on Rural Education and small schools. Service No. EDO ^RC.
- Nieto, S. (2000). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. New York: Longman.
- Parker, W. C. (Ed.). (2002). *Education for Democracy: Contexts, Curricula, Assessments*. The Ohio State Univ.: Inf. Age Publ. Inc.
- Sleeter, Ch. (2001). *Culture, difference and power*. New York: Teachers College Press.
- Walqui, A. (2000). *Access and engagement: Program design and instructional approaches for immigrant students in secondary schools*. McHenry, IL, and Washington, DC: Delta Systems and Center for Applied Linguistics.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2019 р.

Стаття прийнята до друку 03.04.2019 р.

Мигалина Зоряна

аспірант

кафедра общей педагогики и педагогики высшей школы

Государственное высшее учебное заведение «Ужгородский национальный университет»

г.Ужгород, Украина

РЕШЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОБЛЕМ ДЕТЕЙ-МИГРАНТОВ США В КОНТЕКСТЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Цель статьи - раскрыть особенности решения образовательных проблем детей-мигрантов в США, предусматривает следующие задачи: охарактеризовать образовательные проблемы детей-мигрантов; проанализировать деятельность государственных и негосударственных структур в решении образовательных проблем; обосновать роль поликультурного образования в обучении детей-мигрантов. Методы исследования: анализ научной литературы, нормативных актов по проблеме исследования для обоснования сущности основных понятий, выявление современного состояния исследования проблемы, формулировка исходных положений и выводов; анализ учебных программ для выявления особенностей подготовки учителя к работе с детьми-мигрантами. В статье рассматриваются вопросы решения образовательных проблем детей-мигрантов в США. Подчеркивается, что США, как многонациональное государство, которое традиционно считается страной мигрантов, имеет значительный опыт в решении проблем этой категории населения, поэтому целью статьи является изучение опыта США. Большое внимание обращается на образовательные проблемы. Акцентируется значение поликультурного образования в решении проблем обучения детей этнических меньшинств, мигрантов. Поликультурное образование является частью общего образования и направлено на лучшее понимание других культур, формирование позитивных взаимоотношений между представителями разных культур. Анализируется деятельность Центров координации образовательных программ для детей-мигрантов. В исследовании использованы в основном теоретические методы.

Ключевые слова: дети-мигранты; поликультурное образование; научные исследования; образовательные программы для мигрантов; США.

Myhalyna Zoriana

PhD Student

Department of General Pedagogic and Pedagogic of Higher School

State University «Uzhhorod National University»

Uzhhorod, Ukraine

SOLVING OF MIGRANTS' EDUCATIONAL PROBLEMS IN THE USA IN THE CONTEXT OF MULTICULTURAL EDUCATION

Abstract. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of solving the educational problems of migrant children in the USA, which envisages the following tasks: to describe the educational problems of migrant children; to analyze the activities of state and non-state structures in solving educational problems; To substantiate the role of multicultural education in the teaching of migrant children. Methods of research: analysis of scientific literature, normative acts on the research problem to substantiate the essence of the main concepts, identify the current state of the problem research, formulation of the initial positions and conclusions; analysis of curricula for identifying the features of teacher training for work with migrant children. Nowadays the problem of migration is one of the most urgent problems in the whole world including Ukraine. In Ukraine we have mostly the internal migration as a result of war in the east of the country though the cases of external migration are not very rare now. As a rule migration causes many problems. So, it's useful to learn the experience of other countries in this field. The neglecting of national and ethnic peculiarities of the population enables tension and conflict situations in relationships, which may be observed nowadays. Hence, it is very important to consolidate efforts to find constructive mechanisms of tolerant unity of human communities, their mutual understanding and cooperation in order to preserve cultural diversity as an essential tendency in the human development. In this context the experience of the USA is very interesting. The USA, being

a multicultural society, has the unique experience of cultural interaction. The necessity of tolerant coexistence of large and small ethnic and national communities evokes the need of a new system of education, which will enable to take into consideration national (ethnic) and social divergences and will include various types, models and valuable pedagogical orientations, adequate to the world outlook as well as inquiries of various ethno-cultural population groups. The necessity of an adequate reflection of these ideas in education is an objective need of multinational states. So, multicultural education is very important today. Multicultural education provides the formation of intercultural competence and ability to intercultural communication. Multicultural education is usually interpreted as that one, which facilitates the formation in a person of the readiness for activities in a modern socio-cultural environment, preservation of personal identity, aspiration for respect and understanding of other cultural communities, the ability to live in peace and harmony with representatives of various racial, ethnic, cultural, religious groups. Three Centres of coordination of migrants' educational programs are working in USA during last years. Scientific investigations in the field of migrants' educational problems are developed by J.Banks, S.Nieto, C.Sleeter, W.Parker and many other American scientists. It is recognized that multicultural policy is the way of effective solving of many migrants' problems.

Key words: cultural diversity; migration; migrant children; multicultural education; scientific investigations; migrants' educational programmes; the USA.